

L I L I L L I
L i

*eri Ai OZKA AN**

T

Anadolu A lar T rk e nin her alan nda oldu u
gi i g el adland rma alan nda da pek ok mal eme
sunar G el adland rman n en ok enginlik g sterdi i
alan hastal k adlar d r T rkiye T rk esini geli tirmek,
enginle tirmek i in Anadolu A lar erimli ir sahad r

nahtar elimeler Anadolu a lar , g el
adland rma

I T LI I L TS B TIF L I
PL S

BST T

In all areas of the Anatolian Mouths Turkish as
many materials in the field offers good naming Called the
most eautiful of the area sho ing the richness of
disease names The Anatolian Mouths is an efficient field
for Turkish de elop, richness

ey or s s

* Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı

ter ti eri di r the u es iter ture
d ist r Turkish r Turki
u e S ri

Güzel adlandırma, kimi varlıklardan, nesnelere söz edildiğinde doğacak korku, ürkme, iğrenme gibi duyguların, kötü izlenim ve çağrışımların önlenmesi amacıyla yönelen ve dünyanın her dilinde rastlanan bir değiştirme olayıdır.¹ Bu retim, her terim sözlüğünde yer almaz. Mesela Zeynep Korkmaz'ın terim sözlüğünde yoktur. Keza Vecihe Hatiboęlu'nunkinde de. Mehmet Hengirmen Dilbilgisi ve Dilbilim Terimlerin Sözlüğü'nde "Anlamı ve çağrışımı korkulan, sevilmeyen, iğrenilen öğeler taşıyan sözcükler yerine, bu çağrışımları engelleyecek başkaca sözcüklerin kullanılması."² şeklinde tarif eder. Verdiği örnekler arasında *kanser*, *verem* gibi hastalıklar için *ince hastalık*; *ölmek* yerine *hayata gözlerini yummak* vardır.³ David Crystal da sözlüğünde *euphemism* için "nahoş, utanç verici ve iğrenç manalar içeren anlatımlardan vazgeçip yerine dolaylı veya müphem ifadeleri kullanmaktır" diyerek *ölmek* yerine *geçmek*, *tuvalete gitmek* için ise *burun temizlemek* örneklerini verir.⁴

Anadolu ağızlarındaki güzel adlandırma örnekleri daha çok hastalık adları ile hayvan adlarında görülmektedir. Başka konularda da çok ilgi çekici örneklerine rastlamak mümkündür.

A. Hastalıklara Dair Güzel Adlandırmalar

adı batası: Köstebek de denilen çıban, kemik veremi, sıraca. DS., C. I, s. 65

adı batasıca: 1. Müzmin yara. 2. Oğlanlık da denilen ateşli bir çocuk hastalığı. DS., C. I, s. 66

adı bellisiz: Verem hastalığı. DS., C. I, s. 66

adı yaman: Bir çeşit yara. DS., C. I, s. 67

ağır engini: Nezle. DS., C. I, s. 91

aę şiş: 1. Üremi. 2. Şeker hastalığı. DS., C. I, s. 113

akarca: 1. Kemik veremi. 2. Bulaşıcı beyin hastalığı. 3. Daima akan çıban, sıraca, fistül. 4. Deri veremi, cüzam. 5. Bel soğukluğu. 6. Köstebek denilen bir hastalık. 7. Akıntılı ve öldürücü bir hayvan hastalığı. DS., C. I, s. 139

¹ Aksan, Doğan, Her Yönüyle Dil, TDK Yay., Ankara 1988, C. III, s. 99

² Hengirmen, Mehmet, Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü, Engin Yayınevi, Ankara 1999, s. 199

³ Aęs., s. 199

⁴ Crystal, David, An Encyclopedic Dictionary of Language & Languages, Blackwell Publishers, USA 1992, s. 128

akarcacık: Küçük sivilce. DS., C. I, s. 139

ak şiş: Boyunda çıkan bulaşıcı bir çeşit çıban. DS., C. I, s. 162

ak tutma: Albümin hastalığı. DS., C. I, s. 163

al basma: Loğusa kadınlarda görülen bir hastalık, loğusa humması. DS., C. I, s. 207

al gömlek: 1. Kızıl hastalığı. 2. Kızamık, kızamıkçık. DS., C. I, s. 214

al göynek: Kurdeşen hastalığı. DS., C. I, s. 214

alınmış: Felçli, inme inmiş kimse. DS., C. I, s. 220

alı fatma: Öldürücü, ateşli bir hastalık. DS., C. I, s. 216

ateş gömleği: Kızıl hastalığı. DS., C. I, s. 367

ateş pare: Bir cilt hastalığı, yılancık. DS., C. I, s. 378

ayığ: Verem. DS., C. I, s. 417

baba: Büyük ve onulmaz çıban, veba, dert, hastalık (ilenmelerde) DS., C. II, s. 447

bağa: Boğazda deri altında olan şiş, guatr. DS., C. II, s. 472

bakır basma: 1. Vücudun yer yer kızarması ile beliren bir hastalık. 2. Dizlerden aşağıda çıkan yara. DS., C. II, s. 494

basma: Anjin. DS., C. II, s. 543

basuk dili: Kekeme kimse. DS., C. II, s. 549

baş: Çıban, yara. DS., C. II, s. 549

batak: Akciğer zarı iltihabı, satlıcan, zatülcenp. DS., C. II, s. 568

bayılma: Sara hastalığı. DS., C. II, s. 579

bayram beyi: Midesi bozulup geçirdikçe pis koku çıkaran kimse. DS., C. II, s. 584

bayramcalık: Mide ekşimesi. DS., C. II, s. 584

beli gevşek: Menisi çabuk gelen. DS., C. II, s. 617

beli kara: Koyun ve keçilerde görülen, hayvanın yemeden içmeden kesilmesine sebep olan bir çeşit hastalık. DS., C. II, s. 618

bezgek: Sıtma hastalığı. DS., C. II, s. 652

boğaz kıstı: Anjin hastalığı. DS., C. II, s. 727

bozgun: İshal. DS., C. II, s. 751

ter ti eri di r the u es iter ture
d ist r ur ish r ur i
u e ri

d d d d

ter ti eri di r the

haraza: Ciger hastalığı, öksürük. DS., C. VII, s. 2285

haspa: Tehlikeli çıban, yara. DS., C. VII, s. 2300

hiclayık: Boğmaca. DS., C. VII, s. 2356

hıra: Frengi çıbanı. DS., C. VII, s. 2368

hicran: İ

ter ti eri di r the u es iter ture
d ist r ur ish r ur i
u e ri

d d d d

-
- kazıklama:** Fıtık hastalığı. DS., C. VIII, s. 2712
- kazıklı huma:** Tetanos hastalığı. DS., C. VIII, s. 2712
- keçe baz:** Davarlarda olan akciğer hastalığı. DS., C. VIII, s. 2715
- kedi memesi (kedi daşağı, kedi biciğı):** Koltuk altında çıkan bir çeşit çıiban, köpek memesi. DS., C. VIII, s. 2717
- kel hastalık:** Verem. DS., C. VIII, s. 2732
- kıl başı:** 1. İnsanlarda parmak üzerinde çıkan yumruk büyüklüğünde bir çeşit çıiban. 2. Koyun ve keçilerin ayaklarında çıkan bir çeşit çıiban. DS., C. VIII, s. 2794
- kısma:** Menenjit hastalığı. DS., C. VIII, s. 2843
- kızıl avruv:** Kuş palazı, difteri. DS., C. VIII, s. 2863
- kızılca kurt:** Atlarda görülen öldürücü ve ateşli bir hastalık. DS., C. VIII, s. 2864
- kızılcaık:** Kızamık hastalığı. DS., C. VIII, s. 2864
- kızıl yara:** Şirpençe hastalığı. DS., C. VIII, s. 2867
- kızıl yel:** Albümin hastalığı. DS., C. VIII, s. 2867
- kızıl yürük:** Yılancık hastalığı. DS., C. VIII, s. 2867
- kibar hastalığı:** Cinsî sapıklık (erkeklerde). DS., C. VIII, s. 2869
- kirli paçavra:** Kolera hastalığı. DS., C. VIII, s. 2880
- konuk:** Bir çeşit göz hastalığı. DS., C. VIII, s. 2918
- köstü:** Yılancık hastalığı. DS., C. VIII, s. 2977
- kötüce:** Nezle. DS., C. VIII, s. 2982
- kötü yara:** Frengi hastalığı. DS., C. VIII, s. 2983
- kursaklı:** Boğazında ur olan kimse. DS., C. VIII, s. 3009
- kuru buru:** Dizanteri. DS., C. VIII, s. 3011
- kurudan :** Verem hastalığı. DS., C. VIII, s. 3011
- kuru gıcık:** Uyuz hastalığı. DS., C. VIII, s. 3011
- kuru yel:** Romatizma. DS., C. VIII, s. 3013
- kusağ:** Kolera hastalığı. DS., C. VIII, s. 3013
- kuş kuyruğı:** 1. Büyük çıiban. 2. Difteri. DS., C. VIII, s. 3016
- külleme:** Frengi hastalığı. DS., C. VIII, s. 3030
-

ter ti eri di r the u es iter ture
d ist r ur ish r ur i
u e ri

Hastalıklara dair güzel adlandırma örnekleri arasında *adi batasıca* (kemik veremi), *adı bellisiz* (Verem), *adı yaman* (yara), *güzel hastalık* (Verem), *kara mübarek* (Şirpençe), *kibar hastalığı* (cinsî sapıklık) ve *kirli paçavra* (kolera) gibi çok karakteristik örnekler göze çarpmaktadır.

B. Hayvan Adlarına Dair Güzel Adlandırmalar

adı batasıca: 1. Yılan. 2. Akrep. 3. Domuz. DS., C. I, s. 66

adı kötü: Yengeç. DS., C. I, s. 66

adı yaman: 1. Ayı. 2. Domuz. DS., C. I, s. 67

ala baba: Akbaba. DS., C. I, s. 171

ala guzu: Kirpi. DS., C. I, s. 187

alıcı: Atmaca. DS., C. I, s. 215

allâsoğen: Kertenkele. DS., C. I, s. 224

altı boğumlu: Akrep. DS., C. I, s. 230

altın baş: Baykuş. DS., C. I, s. 231

andık: 1. Sırtlan. 2. Domuz. DS., C. I, s. 259

andır: Akrep. DS., C. I, s. 260

ankır hacı: Eşek. DS., C. I, s. 274

arap işi: Katır. DS., C. I, s. 299

arnavut: Dev. DS., C. I, s. 329

avanak: Sıpa. DS., C. I, s. 375

ay bagadur: Maymun. DS., C. I, s. 410

azılı: Kart, erkek yaban domuzu. DS., C. I, s. 439

bahta bakan: Bukalemun. DS., C. II, s. 488

bayguş: Baykuş. DS., C. II, s. 579

bici bici: Bit, pire. DS., C. II, s. 680

biryanlı kurt: Sırtlan. DS., C. II, s. 703

böce: Sırtlan. DS., C. II, s. 754

burun kapan: Bukalemun. DS., C. II, s. 803

canavar: Domuz. DS., C. III, s. 854

ter ti eri di r the u es iter ture
d ist r ur ish r ur i
u e ri

d d d d

-
- çalağan:** 1. Kartal. 2. Çaylak. DS., C. III, s. 1048
çengel kuyruk: Akrep. DS., C. III, s. 1137
ebe kulağı: Salyangoz. DS., C. V, s. 1653
el öpen: Kertenkele. DS., C. V, s. 1726
eli büyük: Ayı. DS., C. V, s. 1715
emecen: Kertenkele. DS., C. V, s. 1731
eptes bozan: Tenya, şerit. DS., C. V, s. 1764
evran: Büyük yılan, canavar. DS., C. V, s. 1813
fasıl: Ayı yavrusu. DS., C. V, s. 1838
gara canavar: Domuz. DS., C. VI, s. 1918
gelin kadın: Gelincik denen bir çeşit hayvan. DS., C. VI, s. 1981
gelin öldüren arı: Büyük eşek arısı. DS., C. VI, s. 1981
goca oğlan: Ayı. DS., C. VI, s. 2089
gözsüz: Köstebek. DS., C. VI, s. 2183
hacı kuşu: 1. Baykuş. 2. Kırlangıç. DS., C. VII, s. 2248
hayırlı kuş: Baykuş. DS., C. VII, s. 2317
hilhili: Atmaca. DS., C. VII, s. 2384
ıfaklık: Bit. DS., C. VII, s. 2455
incir kurdu: Sırtlan. DS., C. VII, s. 2539
kafka küski: Sırtlan. DS., C. VIII, s. 2592
kaplıkurba: Kaplumbağa. DS., C. VIII, s. 2634
kara böcü: Domuz. DS., C. VIII, s. 2638
kara kaçan: Sıpa, eşek yavrusu. DS., C. VIII, s. 2645
kara kuş: 1. Kartal. 2. Çaylak. DS., C. VIII, s. 2648
karanlık kuşu: Yarasa. DS., C. VIII, s. 2651
kara tırnak: Atmaca. DS., C. VIII, s. 2653
kehten bakan: Domuz. DS., C. 2722
koca kuş: Kartal. DS., C. VIII, s. 2892
koca oğlan: Ayı. DS., C. VIII, s. 2892
-

ter ti eri di r the u es iter ture
d ist r ur ish r ur i
u e ri

kör bağa kuş: Baykuş. DS., C. VIII, s. 2962

kör kuş: Baykuş. DS., C. VIII, s. 2969

kötü böcü: Akrep. DS., C. VIII, s. 2982

kötü hayvan: Domuz. DS., C. VIII, s. 2982

kuyruklu: Akrep. DS., C. VIII, s. 3020

Hayvanlara da

*ter ti eri di r the u es iter ture
d ist r ur ish r ur i
u e ri*

d d d d

-
- gelin kızı:** Görümce. DS., C. VI, s. 1981
gocana: Büyük anne. DS., C. VI, s. 2089
görme: Hizmetçi kız. DS., C. VI, s. 2162
gövdeli: Hamile. DS., C. VI, s. 2167
gümanlı: Gebe. DS., C. VI, s. 2221
kadın ana: Kaynana. DS., C. VIII, s. 2590
kadıncık: Görümce. DS., C. VIII, s. 2590
kan ayaklı: Kadın, kız, eksik etek. DS., C. VIII, s. 2619
kapı kızı: Besleme, hizmetçi kız. DS., C. VIII, s. 2633
kaşık düşmanı: Eş, kadın. DS., C. VIII, s. 2679
kel kiraz: Beceriksiz kız ya da kadın. DS., C. VIII, s. 2734
kısa ayak: Kadın. DS., C. VIII, s. 2839
kızlık: Üvey kız, manevî kız. DS., C. VIII, s. 2868
kül döken: Kadın, eş. DS., C. VIII, s. 3027

C. b. Bir Meta Olarak Kadın

- alaşa:** Kötü kadın, orospu, oynak, cilveli. DS., C. I, s. 199
aletse: Bakire olmayan kız. DS., C. I, s. 211
artık: Kızlığını gayrı meşru olarak kaybeden kız. DS., C. I, s. 334
ayağı dışarı: Fahişe, bozuk ahlaklı. DS., C. I, s. 398
ayakçı karısı: Kötü kadın. DS., C. I, s. 400
bandırmalı: Orospu, hafif meşrep kadın. DS., C. II, s. 519
bardel: Orospu, fahişe. DS., C. II, s. 530
başı boş: Dul kadın. DS., C. II, s. 558
başı dışarı: Evli olup da orospuluk yapan kadın. DS., C. II, s. 559
baştan çıkkın: Orospu. DS., C. II, s. 566
bazar avradı: Hafif meşrep kadın, aşüfte. DS., C. II, s. 586
bazlamaç: Kötü kadın. DS., C. II, s. 589
boydah: Kötü kadın. DS., C. II, s. 746

ter ti eri di r the u es iter ture
d ist r ur ish r ur i
u e ri

-
- böcük:** Kötü kadın. DS., C. II, s. 757
- celep:** Boşanmış, dul kadın. DS., C. III, s. 878
- çapaklı:** Ahkaksız kadın. DS., C. III, s. 1073
- çaptırmış:** Sokak kadını. DS., C. III, s. 1079
- çatışmak:** Zina etmek. DS., C. III, s. 1091
- çatışkan:** Kötü kadın. DS., C. III, s. 1090
- çingir:** Fahişe. DS., C. III, s. 1228
- ekti:** Metres. DS., C. V, s. 1701
- ergi:** Fahişe. DS., C. V, s. 1768
- faşlak:** Kötü kadın. DS., C. V, s. 1839
- fık fık:** Fahişe, kötü kadın. DS., C. V, s. 1851
- galtak:** Ahlaksız kadın. DS., C. VI, s. 1904
- gapatma:** Metres. DS., C. VI, s. 1916
- gırmança:** Ahlaksız, kötü kadın. DS., C. VI, s. 2060
- götü gara:** Kötü ahlaklı kadın, fahişe. DS., C. VI, s. 2108
- güvende:** Kötü yola düşen kadın. DS., C. VI, s. 2240
- kattereli:** Oynak kadın. DS., C. VIII, s. 2685
- kaynaşık:** Yosma, oynak kadın. DS., C. VIII, s. 2705
- kılbık:** Oynak, hafif kadın. DS., C. VIII, s. 2794
- kımalı:** Ahlaksız (kadın). DS., C. VIII, s. 2805
- kırıklı:** Âşığı, dostu olan kadın. DS., C. VIII, s. 2825
- kır kızı:** Köylerde, kırlarda oynatılan kadın. DS., C. VIII, s. 2829
- köstek:** Yolsuz birleşmelere aracılık eden kadın. DS., C. VIII, s. 2976

Kadına dair güzel adlandırmaların müspet ve menfi iki yönünün olduğunu belirtmiştik. Ailenin bir ferdi olarak kadın cinsine yönelik tesmiyelerden *boyu güzel* (görümce), *cici ana* (tüvey anne), *gövdeli* (hamile), *kapı kızı* (hizmetçi kız)'nın yanı sıra, bir meta olarak da kadının bu anlamda meseleye konu edildiğini görüyoruz. *Ayağı dışarı* (fahişe), *bazar avradı* (hafif meşrep kadın, aşüfte), *böcük* (kötü kadın), *kımalı* (ahlaksız kadın) gibi örnekler de kadının öteki yanını ifade etmektedir.

ter ti eri di r the u es iter ture
d ist r ur ish r ur i
u e ri

D. Mahremiyete Dair Güzel Adlandırmalar

- ağız aşı:** Kadının tenasül organı, ferç. DS., C. I, s. 117
- akmık:** Atmık, sperma. DS., C. I, s. 159
- atak:** Meni, döl. DS., C. I, s. 365
- avdır:** Erkeklik organı. DS., C. I, s. 379
- bel:** Meni, sperma. DS., C. II, s. 605
- bilik:** Kadının cinsiyet organı. DS., C. II, s. 693
- billûr:** Erkeklik bezi: DS., C. II, s. 695
- bitik:** Ferç. DS., C. II, s. 711
- bobuş:** Erkeğin cinsiyet organı. DS., C. II, s. 715
- boduk:** Erkeklerin cinsiyet organı. DS., C. II, s. 722
- börek:** Kadının cinsiyet organı. DS., C. II, s. 769
- bülük:** Küçük erkek çocuklarının cinsiyet organı. DS., C. II, s. 821
- büzdüm:** Kuyruk sokumu, anüs. DS., C. II, s. 833
- büzzük:** Kıç, makat, anüs. DS., C. II, s. 835
- cabul:** Erkeğin cinsiyet organı. DS., C. III, s. 839
- cicik:** Meme. DS., C. III, s. 958
- cüce:** Çocuğun cinsiyet organı. DS., C. III, s. 1021
- çam çivisi:** Erkeklik organı. DS., C. III, s. 1064
- çocukluk:** Döl yatağı. DS., C. III, s. 1255
- emme:** Meme. DS., C. V, s. 1730
- fincık:** Cinsiyet organı. DS., C. V, s. 1853
- gül:** Meni. DS., C. VI, s. 2216
- ham ayva:** Yeni yetişmekte olan kızın göğsü. DS., C. VII, s. 2264
- haraba:** Erkeğin cinsiyet organı. DS., C. VII, s. 2282
- kapot:** Erkeklerin kullandığı, doğum önleyici naylon ya da lastik araç (prezervatif). DS., C. VIII, s. 2635
- kâse:** Dişilik organı (Kız çocukları için). DS., C. VIII, s. 2674
- kavuk:** Sidik torbası. DS., C. VIII, s. 2693
- kıl evi:** Göbeğin alt kısmı, mahrem yer. DS., C. VIII, s. 2796

kını kınında:

*ter ti eri di r the u es iter ture
d ist r ur ish r ur i
u e ri*

kola:

*ter ti eri di r the u es iter ture
d ist r ur ish r ur i
u e ri*

d d d d

H. Kişilik Özelliklerine Dair Güzel Adlandırmalar

attırgeç: Yalancı. DS., C. I, s. 373

babıçsız: Evine sadık olmayan, hovarda. DS., C. II, s. 452

bağrı bütün: 1. Merhametsiz. 2. Acıya, kedere dayanıklı, geniş yürekli. 3. Sağlam yapılı. DS., C. II, s. 485

baş baş: Pezevenk. DS., C. II, s. 554

beyni delik: Akılsız, aptal. DS., C. II, s. 648

boğazı kara: Uğursuz kimse. DS., C. II, s. 727

böcekçi: Pezevenk. DS., C. II, s. 755

buçukçu: Pinti. DS., C. II, s. 777

çelebi: Homoseksüel erkek. DS., C. III, s. 1118

çifteli: Uğursuz kimse. DS., C. III, s. 1205

çorba çöpleyen: Ev işlerinde sık sık kadınların işlerine karışan erkek. DS., C. III, s. 1271

ekti: Pezevenk, yolsuz birleşmelere aracılık eden kimse. DS., C. V, s. 1701

evraksız: Namussuz, şerefsiz. DS., C. V, s. 1813

fosur: Homoseksüel erkek. DS., C. V, s. 1877

garaca: İftiracı kimse. DS., C. VI, s. 1918

gara yürekli: Kindar. DS., C. VI, s. 1921

gaz beyin: Akılsız kimse. DS., C. VI, s. 1953

gece kirpisi: Söz getirip götürən, dedikoducu. DS., C. VI, s. 1958

gidi: Ahlaksız, pezevenk. DS., C. VI, s. 2074

godoş: Ahlaksız adam, pezevenk. DS., C. VI, s. 2092

gotlez: Puşt, ibne. DS., C. VI, s. 2108

göz bayıcı: DS., C. VI, s. 2175

gözsüz: Utanmaz, arlanmaz. DS., C. VI, s. 2184

gücük: Zampara, çapkın. DS., C. VI, s. 2209

gümüş göz: Aç gözlü, para canlısı, cimri. DS., C. VI, s. 2224

hap hap: Geveze. DS., C. VII, s. 2279

ter ti eri di r the u es iter ture
d ist r ur ish r ur i
u e ri

havıt: Boşboğaz. DS., C. VII, s. 2311
hos göt: Tembel. DS., C. VII, s. 2415
hoş amatçı: Dalkavuk. DS., C. VII, s. 2416
ibik: Dedikoducu. DS., C. VII, s. 2502
içgili: Kindar. DS., C. VII, s. 2505
içinden iğneli: Hileci, sinsi. DS., C. VII, s. 2505
kapaksız: Görgüsüz, terbiyesiz. DS., C. VIII, s. 2629
karnı geniş: Hoşgörüsü olan. DS., C. VIII, s. 2666
kılbız: Sinsi kimse. DS., C. VIII, s. 2794
kılçıklı: Belalı. DS., C. VIII, s. 2794
kıldak: Kadınlarla arkadaşlıktan hoşlanan, kadınsı. DS., C. VIII, s. 2794
kını kırık: Eski çapkın. DS., C. VIII, s. 2810
kıraç yılanı: Kötülüğünden kokulan kimse. DS., C. VIII, s. 2814
kıyımsız: Cimri. DS., C. VIII, s. 2856
koca boğazlı: Obur. DS., C. VIII, s. 2891
kopçası kırık: Geveze, ağzı gevşek, sır saklamayan. DS., C. VIII, s. 2920
kopçasız: 1. İradesiz. 2. Beceriksiz. DS., C. VIII, s. 2920
köçekçi: Hoppa, dönek, kötü huylu. DS., C. VIII, s. 2947
köpüklü: Çabuk öfkelenen, küfürler savuran, sinirli kimse. DS., C. VIII, s. 2961

İnsanı insan yapan özelliklerin başında gelir kişilik. Bu özellikler belirler adeta hayattaki başarıyı. Bin bir türlü özelliklerin sahibidir insanoğlu. Kimi sinirlidir, kimi cimridir, kimi adam sen de cidir, kimi de... İşte bunlar için de Anadolu'lu güzel adlandırma yoluna baş vurmuştur: *babiçsız* (evine sadık olmayan, hovarda), *çelebi* (homoseksüel erkek), *gümüüş göz* (aç gözlü, para canlısı), *köpüklü* (çabuk öfkelenen, sinirli kimse), vs.

ter ti eri di r the u es iter ture
d ist r ur ish r ur i
u e ri

d d d d

I. Meşguliyete Dair Güzel Adlandırmalar

bacakçı: Geçimini hayvan alım satımında, hayvan başına aldığı ücretle temin eden kimse. DS., C. II, s. 456

boz yakalı: Çiftçi, köylü. DS., C. II, s. 753

boş adam: Hamal. DS., C. II, s. 743

celpci: Postacı. DS., C. III, s. 879

celebi: Hristiyan tüccar. DS., C. III, s. 1118

çırpıcı: Hırsız. DS., C. III, s. 1189

el bir: Casus. DS., C. V, s. 1704

eli çakır: Hırsız. DS., C. V, s. 1716

geçinti: Dilenci. DS., C. VI, s. 1963

gizci: Casus. DS., C. VI, s. 2086

göz açıcı: Yan kesici, hırsız. DS., C. VI, s. 2175

kara: Gece bekçisi, jandarma. DS., C. VIII, s. 2637

kabakçı: Vergi toplayan görevli. DS., C. VIII, s. 2578

karaca: Jandarma. DS., C. VIII, s. 2639

karacı: 1. Haydut. 2. İftiracı, kara süren. Ds., C. VIII, s. 2639

kara işçi: Gündelikçi, amele. DS., C. VIII, s. 2645

kara kulak: 1. Casus. 2. Ulak, elçi. DS., C. VIII, s. 2648

karamancı: Hırsız. DS., C. VIII, s. 2650

kellesi büyük: Memur. DS., C. VIII, s. 2734

kırlı: 1. Taşralı, köylü, yabancı. 2. İşçi. 3. Testici. DS., C. VIII, s. 2832

koca başı: Muhtar. DS., C. VIII, s. 2891

kol kıran: Dolandırıcı, düzmeci. DS., C. VIII, s. 2910

kol uşağı: Polis, inzibat memuru. DS., C. VIII, s. 2912

kökçü: 1. İşçi, ırgat. 2. Evlerde ağır işlerde çalıştırılan işçi kadın. DS., C. VIII, s. 2951

kulağı tozlu: Çiftçi, işçi. DS., C. VIII, s. 2993

ter ti eri di r the u es iter ture
d ist r ur ish r ur i
u e ri

Meş

ter ti eri di r the u es iter ture
d ist r ur ish r ur i
u e ri

d d d d

- gelelik:** Gayrı müslümlerin ölüsü. DS., C. VI, s. 1973
gelik su: Sel. DS., C. VI, s. 1978
gevik: Rüşvet. DS., C. VI, s. 2011
gezergi: Çingene. DS., C. VI, s. 2022
girinti: İç güveyi. DS., C. VI, s. 2084
göğleme: DS., C. VI, s. 2131
guru baş: Çocuğu olmayan, kısır. DS., C. VI, s. 2201
hedeme: Enenmiş kimse, hadım. DS., C. VII, s. 2326
hışım: Sel. DS., C. VII, s. 2376
hicaz yolu: Saman yolu. DS., C. VII, s. 2383
hoş gördü: Bahşış. DS., C. VII, s. 2416
ikili: Ortak, kuma. DS., C. VII, s. 2514
imam evi: Kadınlara özgü cezaevi. DS., C. VII, s. 2533
kabıklı: Sünnetsiz erkek. DS., C. VIII, s. 2583
kapama gecesi: Gerdek gecesi. DS., C. VIII, s. 2630
kapçıklı: Sünnet olmamış erkek. DS., C.

ter ti eri di r the u es iter ture
d ist r ur ish r ur i
u e ri

Bu kısımdaki örnekler arasında da gayet dikkat çekici olanları vardır: *Alaca* (hapishane), *cancız at* (bisiklet), *el dutamağı* (rüşvet), *hoş gördü* (bahşiş), *imam evi* (hapishane), *kör ocak* (çocuğu olmayan aile), *koca karı tarhanası* (küçük dolu), *kuzu dişi* (dolu), vs.

SONUÇ

Anadolu ağızlarının Türkçenin istikbâli için ne kadar önemli olduğunu bilmeyenimiz yoktur, sanırım. Bu durumun aşığı yukarı bir asırdır farkındadır Türkçe sevdalıları. O yüzden de yeri geldikçe ve gereği oldukça daima yüzlerini Anadolu'ya çevirmişlerdir. Çünkü kaynak orasıdır. Türkçeleştirme deseniz oradadır, Türkçeyi geliştirme dersiniz oradadır, Türkçeyi zenginleştirme dersiniz oradadır, velhasıl Türkçenin hayat membaı Anadolu Türkçesidir.

Güzel adlandırmalar bakımından da durum farklı değildir. Pek azımızın aklına gelebilecek deha mahsulü adlandırmalar Anadolu ağızlarının esrar perdesinin ardında gizlidir. Sadece VIII. Cilde kadar yapılan tarama çalışmalarından anlaşılmıştır ki güzel adlandırmalar yönünden de standart Türkçeye Anadolu'nun Türkçesinin verecekleri vardır. Hem de pek çok...

KAYNAKÇA

AKSAN, Doğan, Her Yönüyle Dil I- II-III cilt, TDK Yay. Ankara 1998

CRYSTAL, David, An Encyclopedic Dictionary of Language&Languages, Blackwell Publishers, USA 1992

Derleme Sözlüğü I-XII cilt. TDK Yay. Ankara 1963-82

ter ti eri di r the u es iter ture
d ist r ur ish r ur i
u e ri